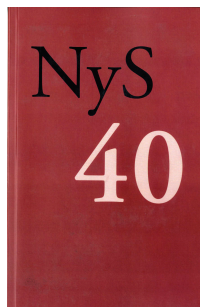

Titel:	Hvorfor Hallidays beskrivelse af ytringsfunktioner må afvises
Forfatter:	Thomas Hestbæk Andersen
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Sprogstudier</i> 40, 2011, s. 50-89
Udgivet af:	NyS i samarbejde med Dansk Sprognævn
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Hvorfor Hallidays beskrivelse af ytringsfunktioner må afvises

THOMAS HESTBÆK ANDERSEN

I denne artikel præsenterer jeg en teoretisk baseret kritik af Hallidays beskrivelse af sprogets ytringsfunktioner; ytringsfunktionerne betegner (hel)sætningens kommunikative formål, jf. nedenfor. Hallidays beskrivelse af ytringsfunktioner er den helt centrale komponent i den ene af den systemisk-funktionelle lingvistik's tre metafunktioner, den interpersonelle. Samtidig er beskrivelsen uimodsagt blevet udbredt inden for den systemisk-funktionelle skole¹, siden Halliday i 1984 publicerede en artikel, hvori han første gang præsenterede den. Det er således højt skattet systemisk-funktionelt arvesølv, jeg kritiserer i denne artikel.

Taksonomien over ytringsfunktioner er i dansk sammenhæng senest og retorisk ganske markant blevet kritiseret af Harder (2005: 30)²; Harders kritik er rimelig, men er ganske kort, ligesom den er led i en paradigmekamp. Her præsenterer jeg en grundigere kritik af den ytringsfunktionelle taksonomi gennem en systemisk-funktionel optik. Artiklen rummer med andre ord en kritik af denne taksonomi fra en forsker, der er solidt hjemmehørende i den systemisk-funktionelle lingvistik³; og det er en kritik, hvis konklusion er, at Hallidays ytringsfunktionelle taksonomi er så problematisk, at den bør afvises.

Konkret fokuserer min kritik på den ene af de aksiomatiske variable, den ytringsfunktionelle taksonomi modelleres ud fra, nemlig variabelen sagstype. Et nærstudium af Hallidays argumenter for denne variabel viser, at den reelt ikke begrundes i videnskabeligt arbejde uden for den systemisk-funktionelle lingvistik (til trods for sporadiske forsøg). Dette er selvsagt problematisk. Til trods herfor kan det stadig være teoretisk adækvat at operere med variabelen inden for rammerne af den systemisk-funktionelle lingvistik, nemlig hvis variabelen er kohærent med den øvrige teorikonstruktion, altså udtømmende og modsigelsesfrit kan for-

klares ud fra den øvrige teorikonstruktion (jf. Hjeltslev 1993). Det kan den imidlertid ikke. På to fronter er det altså muligt at rette fatale angreb mod Hallidays beskrivelse af ytringsfunktioner.

DEN SYSTEMISK-FUNKTIONELLE ARKITEKTUR

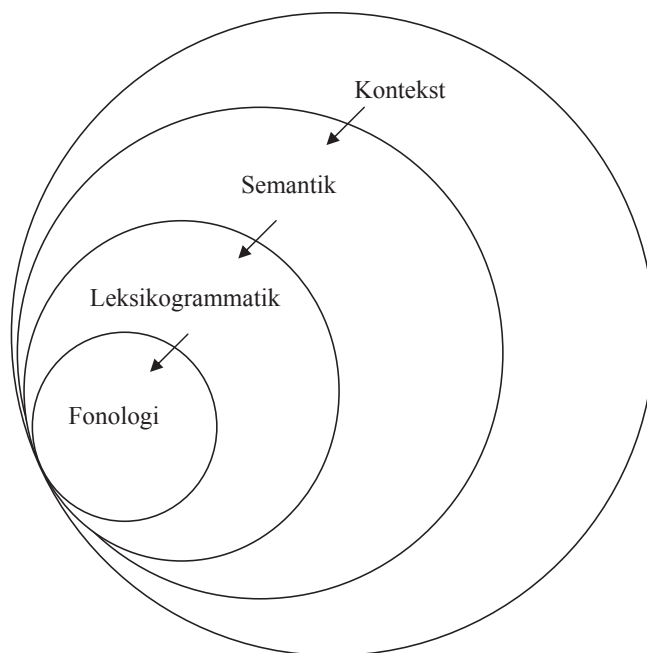
Inden jeg kommer til sagens kerne – nemlig kritikken af ytringsfunktioner – er der brug for et kort mellemstil, der præsenterer to fundamentale dimensioner i den arkitektur for sproget, som den systemisk-funktionelle lingvistik opererer ud fra. Dimensionerne er (i) stratifikation og (ii) metafunktion, og disse dimensioner skal præsenteres, fordi jeg bruger dem i min diskussion af ytringsfunktioner.

Den systemisk-funktionelle forståelse af stratifikation dækker over det forhold, at sproget betragtes som et komplekst semiotisk system, der er organiseret i tre strata, nemlig (i) fonologi, (ii) leksikogrammatik og (iii) semantik. Hvert stratum konstituerer et rum, hvor elementer er organiseret paradigmatisk i netværk af systemer.

Opdelingen i strata er baseret på grader af semiotisk abstraktion. Den laveste grad af abstraktion hører fonologien til, idet dette stratum rummer sproget som lyd eller skrift, altså sproget som materielt, fysisk udtryk. På abstraktionsstigen følger dernæst leksikogrammatikken, der betegner sprogets potentiale til at realisere betydning som verbale manifestationer (med både funktion og form). Øverste trin på abstraktionsstigen er det semantiske stratum, der er stratummet for betydning.

Dette tredelte semiotiske og stratificerede system (altså sproget) er indlejret i et fjerde stratum, nemlig (iv) den ekstrasproglige kontekst, og samlet kan denne sammenhæng illustreres som i Figur 1 på næste side.

FIGUR 1. STRATIFIKATION

En konsekvens af modelleringen af stratifikationshypotesen er, at sprog og kontekst skal betragtes som interdependente størrelser: Konteksten indvirker på sproget på en sådan måde, at dets organisering er en direkte følge af, at sproget skal evne at fungere som kommunikationsmiddel (jf. Falster Jakobsen 1995), og sproget virker tilbage på konteksten ved med sine kategorier (ikke mindst sin grammatik) at organisere forståelsen af den ikke-sproglige verden (jf. Halliday 1996b: 4); sprogets grammatik er således naturlig og ikke-arbitrær. Hasan formulerer det fint i følgende citat, hvor hun også implicit placerer systemisk-funktionel lingvistik som en af lingvistikens funktionelle skoledannelser⁴:

The thrust of the functional hypothesis is not just that language is useful; it is rather that the lexicogrammatical form of the language has developed and is as it is because of the meanings that the speakers perceived the need to create (Hasan 1985: 6).

Den systemisk-funktionelle forståelse af metafunktion dækker over det forhold, at det samlede system, som udgør sproget, organiseres i tre distinkte 'betydningsfelter', som betegnes metafunktioner, nemlig den ideationelle, den interpersonelle og den tekstuelle (jf. Halliday 1973: 66).

Den ideationelle metafunktion drejer sig om ideationen, altså de ressourcer, vi betjener os af for at konstruere vores erfaring med verden omkring os og inden i os. Den interpersonelle metafunktion udspringer af interaktionen mellem afsender og modtager; den stiller bl.a. de ressourcer til rådighed, som vi trækker på, når vi spiller vores forskellige roller i interaktionen ved hjælp af ytringsfunktioner. Den sidste af metafunktionerne, nemlig den tekstuelle, betegner sprogets evne til diskursivt – altså som "text in context" (Matthiessen 1992: 18) – at organisere ideationel og interpersonel betydning i teksten (jf. Halliday 1967: 199). Der er altså forskel mellem på den ene side den ideationelle og den interpersonelle metafunktion og på den anden side den tekstuelle metafunktion. De førstnævnte metafunktioner modsvarer sprogets tvedelte formål, der er at udtrykke "experience and an intersubjective interpretation of experience" (Halliday 1996a: 89), og udtrykker således betydning om verden, mens den sidstnævnte metafunktion ikke direkte udtrykker betydning om verden, men i stedet er den funktion i sproget, der gør, at dette kan leve op til det tvedelte formål.

ET SIGNALEMENT AF YTRINGSFUNKTIONERNE

Den systemisk-funktionelle beskrivelse af sprogets ytringsfunktioner fokuserer på en ytrings interaktionspotentiale, og ytringsfunktionerne hos Halliday betegner således sprogets ressourcer til intersubjektiv udveksling af betydning. Halliday anvender betegnelsen "exchange" (på dansk "udveksling", jf. Andersen & Smedegaard 2005: 38ff.) som en overordnet betegnelse for de dialogiske ressourcer, vi finder i den interpersonelle metafunktion (jf. Halliday 1984b: 11 og Halliday & Matthiessen 2004: 107).

På det semantiske stratum består udvekslingsbegrebet af de størrelser, som summarisk er fremstillet i nedenstående Skema 1 (jf. Halliday & Matthiessen 2004: 107 og Andersen & Smedegaard 2005: 39):

SKEMA 1. BASALE YTRINGSFUNKTIONER I DANSK

Afsenders rolle i udvekslingen	Sagstype	
	Ting-&-serviceydelser	Information
Giver	tilbud	udsagn
Afsender → Modtager	fx <i>Skal jeg hjælpe dig?</i>	fx <i>Han hjælper hende.</i>
Anmoder	opfordring	spørgsmål
Afsender ← Modtager	fx <i>Hjælp mig!</i>	fx <i>Hjælper han hende?</i>

Basalt krydses to variable i udveksling, nemlig

(1) the nature of the commodity that is being exchanged, and (2) the roles that are defined by the exchange process (Halliday 1984b: 11).

Med sproget kan vi altså positionere os som anmoder eller giver af en sag (jf. (2)), og sagen kan være enten sprogligt skabt, hvorved det er en semiotisk sag, nemlig information, eller den kan være ikke-sprogligt skabt, altså være en konkret ting eller handling i verden, nemlig en ting eller en serviceydelse (jf. (1)). Disse to variable, som er dikotomier, krydser Halliday med hinanden i skabelsen af fire basale⁵ ytringsfunktioner ("speech function"), nemlig "offer, command, statement and question" (Halliday & Matthiessen 2004: 108), som i den danske systemisk-funktionelle sprogbeskrivelse går under betegnelserne tilbud, opfordring, udsagn og spørgsmål (jf. Andersen & Smedegaard 2005: 39 og Frimann 2004: 156).

Med tilbuddet giver afsender modtager mulighed for at modtage en ting eller serviceydelse, med opfordringen anmoder afsender modtager om en ting eller serviceydelse, med udsagnet giver afsender modtager mulighed for at knytte an til noget information, og med spørgsmålet anmoder afsender modtager om noget information.

Betegnelsen udveksling er en konsekvens af især variabel nr. 2, altså positioneringen af afsender og modtager i rollerne som giver eller anmoder. Halliday anfører, at der i en udveksling sker en rolletildeling efter følgende mekanisme:

The speaker is not only doing something himself; he is also requiring something of the listener. Typically, therefore, an ‘act’ of speaking is something that might more appropriately be called an interact: it is an exchange, in which giving implies receiving and demanding implies giving in response. (Halliday & Matthiessen 2004: 107; original fremhævnng).

I forlængelse af ovenstående citat bliver det relevant at definere en række responderende ytringsfunktioner (responsfunktioner), som kan fungere i forhold til de fire basale ytringsfunktioner. De fire basale ytringsfunktioner skal således opfattes som dialogisk initierende, hvortil responsfunktionerne fungerer dialogisk responderende. Responsfunktionerne kan listes som i nedenstående Skema 2 (Andersen & Smedegaard 2005: 41; jf. Halliday & Matthiessen 2004: 108):

SKEMA 2. BASALE YTRINGSFUNKTIONER OG RESPONSFUNKTIONER I DANSK

Initierende ytringsfunktion	Positiv respons	Negativ respons
Tilbud	accept	afvisning
Opfordring	indvilligelse	afslag
Udsagn	medgivelse	modsigelse
Spørgsmål	svar	ligeegyldighed

Et eksempel på en dialogisk interaktion, der følger principperne for ytrings- og responsfunktioner, finder vi i nedenstående scene fra Thomas Vinterbergs film Festen (Vinterberg 1998: 36; jf. Andersen & Smedegaard 2005: 38):

Scene 9

På bagsædet sidder en flot ung dame, Helene, og ryger en cigaret. Hun smiler af taxachaufførens kørsel. Hun er rolig, han er pakistaner.

HELENE: *Jeg tror, der kommer 45 mennesker. Han bliver tres. Kom nu... Lidt hurtigere. Vi skal forbi dem der. [Helene smiler lækkert] Var det Shaky, du hed? [Han nikker] Okay Shaky, du får mit telefonnummer, hvis du kører endnu hurtigere.*

TAXACHAUFFØR: *Hurtigere? Hurtigere... Okay jeg skal nok køre hurtigere. Men vi dør af det.*

HELENE: *[Smiler] Så dør vi sammen. [Han gasser op og kører forbi et par biler til].*

EN ANALYSE AF DENNE I YTRINGS- OG RESPONSFUNCTIONER SER UD SOM FØLGER (JF. ANDERSEN & SMEDEGAARD 2005: 41):

Helene	<i>Jeg tror der kommer 45 mennesker. Han bliver tres.</i>	udsagn
	<i>Kom nu... Lidt hurtigere.</i>	opfordring
	<i>Vi skal forbi dem der.</i>	udsagn
	<i>Var det Shaky, du hed?</i>	spørgsmål
	<i>Okay Shaky, du får mit telefonnummer, hvis du kører endnu hurtigere.</i>	tilbud
Taxachauffør	<i>Hurtigere?</i>	spørgsmål
	<i>Hurtigere... Okay, jeg skal nok køre hurtigere.</i>	indvilligelse
	<i>Men vi dør af det.</i>	udsagn
Helene	<i>Så dør vi sammen.</i>	udsagn

Ytringsfunktionerne og sætningsstrukturer

De fire basale ytringsfunktioner realiseres på det leksikogrammatiske stratum i dansk – ligesom i engelsk – af sprogets forskellige sætningsstrukturer med følgende sammenhæng: (i) udsagnets typiske realisering er deklarativen, (ii) spørgsmålets typiske realisering er interrogativen (både som indholdsinterrogativ (interrogativ, som begynder med et hv-ord) og som polarinterrogativ (interrogativ, som begynder med et

finit verbal), (iii) opfordringens typiske realisering er imperativen og (iv) tilbuddets typiske realisering er en interrogativ, hvis finitte verbal udgøres af et modalverbum (jf. Halliday & Matthiessen 2004: 108f., 114 og 627; Halliday 1984b: 15, 20; Andersen & Smedegaard 2005: 60). Denne sammenhæng er skitseret i Skema 3:

SKEMA 3. YTRINGSFUNKTIONER OG DERES TYPISKE REALISERINGER

Betydning	ytringsfunktion	sætningstype	eksempel
givning af information	udsagn	deklarativ	<i>Jeg føler mig syg.</i>
anmodning om information	spørgsmål	interrogativ	<i>Er du syg? Hvor føler du dig syg?</i>
anmodning om ting- &-serviceydelser	opfordring	imperativ	<i>Tag til lægen!</i>
givning af ting- &-serviceydelser	tilbud	modalinterrogativ	<i>Kan jeg køre dig til lægen?</i>

Ud fra den skitserede sammenhæng kan vi uddybe vores tidligere analyse af det lille tekstuddrag fra *Festen* med leksikogrammatiske betragtninger, hvilket giver følgende billede:

Helene	<i>Jeg tror der kommer 45 mennesker. Han bliver tres.</i>	udsagn	deklarativ + deklarativ
	<i>Kom nu... Lidt hurtigere.</i>	opfordring	imperativ
	<i>Vi skal forbi dem der.</i>	udsagn	deklarativ
	<i>Var det Shaky, du hed?</i>	spørgsmål	polarinterrogativ
	<i>Okay Shaky, du får mit telefonnummer, hvis du kører endnu hurtigere.</i>	tilbud	deklarativ ⁶
Taxachauffør	<i>Hurtigere?</i>	spørgsmål	elliptisk olarinterrogativ ⁷
	<i>Hurtigere... Okay, jeg skal nok køre hurtigere.</i>	indvilligelse	deklarativ
	<i>Men vi dør af det.</i>	udsagn	deklarativ
Helene	<i>Så dør vi sammen.</i>	udsagn	deklarativ

HVORFOR SKELNE MELLEM TING-&SERVICEYDELSER OG INFORMATION?

Ovenfor så vi, hvordan beskrivelsen af ytringsfunktionen tager form af en matrix, hvis krydsende variable er (i) rollen, som spilles af hhv. afsender og modtager i den kommunikationssituation, hvori ytringsfunktionen fungerer, og (ii) sagen, som udveksles mellem afsender og modtager.

Den første variabel betragter jeg ikke som et problem ved beskrivelsen. Den er aksiomatisk i den forstand, at ytringsfunktionen betegner sproget, når det fungerer i en udveksling, og i en udveksling synes det adækvat at operere med, at der er en part, der positioneres som initierende giver i forhold til en part, der positioneres som responderende modtager, ligesom den initierende part kan positioneres som anmoder. Udvexlingens basale forhold kan således enten være at lade noget bringe fra den initierende afsender til modtager, og det kan være (på afsenders tilskyndelse) at lade noget bringe fra den initierende modtager til afsender. Sprogets leksikogrammatik afspejler dette kommunikative forhold, idet vi med deklarativen, interrogativen og imperativen finder sætningsstrukturer, der realiserer den semantiske og kontekstuelle positionering af afsender og modtager. Den anden variabel er mere problematisk. Det er aksiomatisk for udvekslingen, at noget udveksles, men det er ikke aksiomatisk, at dette noget skal kunne inddeles i information og ting-&-serviceydelser. Inddelingen af det udvekslede i information og ting-&-serviceydelser publicerer Halliday første gang i 1984 i en artikel, som Matthiessen i sin kronologiske gennemgang af udviklingen af den systemisk-funktionelle lingvistik kalder "seminal" (2007: 522), nemlig i *Language as code and language as behaviour: a systemic-functional interpretation of the nature and ontogenesis of dialogue*. Halliday anfører, at:

[t]he commodity may be either (a) goods-&-services or (b) information (cp. Ervin-Tripp 1964). In *Give me a Herald, please!* or *Let me fix it for you!*, what is being exchanged is goods-&-services, and language is functioning simply as a means of furthering the exchange. On the other hand, in *Is it cold outside?* or *I met Colin today*, what is being exchanged is information, and language is both the means of exchange and the manifestation of the commodity being exchanged.

The distinction between information and goods-&-services is theoretically a very fundamental one, despite the fact that there will be many tokens – actual speech events – of an intermediate or complex kind. Unlike goods-&-services, which are non-verbal commodities, information is a ‘commodity’ which is brought into being only through language (or perhaps other semiotic systems). In the case of goods-&-services, the exchange of symbols helps to *bring about* the exchange; but the two are distinct processes, the one a means to the other. In the case of information, on the other hand, the exchange of symbols actually *constitutes* the exchange; there is only one process, and we are simply looking at two aspects of it – the intention, and the manifestation. (Halliday 1984b: 11-12, original fremhævnings- og kursivering).

I dette citat finder vi kun to belæg for den påstand, at det er rimeligt at skelne mellem ”goods-&-services” og ”information”, nemlig en generel og uigennemskuelig påstand om, at ”The distinction between information and goods-&-services is theoretically a very fundamental one”, som angives uden referencer, og som vi derfor ikke kan relatere til noget teoretisk ophav, samt en reference til arbejde af Ervin-Tripp⁸. Henvisningen til Ervin-Tripps arbejde er en anelse upræcis, da Halliday ikke angiver et sidetal i den artikel, han henviser til, og uklarheden bliver ikke mindre, når man går Ervin-Tripps arbejde efter for pointer, der kunne have underbygget Hallidays skelnen mellem ting-&-serviceydelser og information. Hallidays henvisning dækker over Susan Ervin-Tripps artikel *An Analysis of the Interaction of Language, Topic, and Listener* (1964), der som en art programartikel undersøger en række karakteristika ved sociolingvistisk forskning, nemlig

... verbal behavior in terms of the relations between the setting, the participants, the topic, the functions of the interaction, the form, and the values held by the participants about each of these (Ervin-Tripp 1964: 86).

Det er i artiklens beskrivelsesapparat for ”dyadic interactions”, som i Ervin-Tripps udgave er et system med seks interaktionsfunktioner (jf. *ibid.*: 88), vi finder formuleringer, der skaber forbindelse til Hallidays arbejde med ytringsfunktioner. Således betegner Ervin-Tripp sin første interaktionsfunktion på følgende vis:

a. *Requests for goods, services, or information.*

The overt behavior of the hearer is manipulated. E.g., "What time is it?"
"Please pass the potatoes." "Slow down!" (ibid.: 88).

Den tredje interaktionsfunktion beskrives med ordene:

b. *Offering information or interpretation.*

Spontaneous instruction evidently based on the belief that the hearer would be gratified to learn. Analogous to spontaneous offer of goods or services.
E.g., "That's Orion." "Did you hear about the fire?" (ibid.: 89).

Kun i ovenstående passager finder vi formuleringer, der kan forbinde Hallidays artikel med Ervin-Tripps. Resten af hendes artikel rummer intet om "goods, services, or information". Forbindelsen mellem Hallidays og Ervin-Tripps arbejde er imidlertid kun af terminologisk karakter, for dels definerer hun ikke yderligere, hvad hun forstår ved begreberne, dels grupperer hun ikke "goods" og "services" sammen og ej heller som modsætning til "information". Ervin-Tripps artikel kan med sit terminologiske sammenfald alene betragtes som en mulig inspirationskilde for Halliday, ikke som underbygning af hans skelnen mellem ting-&-serviceydelser og information.

For øvrigt er baggrunden for Ervin-Tripps beskrivelsesapparat ikke mere transparent end baggrunden for Hallidays, eftersom hun lister sit beskrivelsesapparat uden referencer til eksterne kilder og alene angiver følgende agensløse og særdeles generelle formulering om dets opståen og deskriptive gyldighed: "The following system was developed to account for the initiation of dyadic interactions" (ibid.:88).

Den i systemisk-funktionelle kredse udbredte accept og brug af den ene fundamentale variabel bag beskrivelsen af ytringsfunktioner er altså i første omgang baseret på et i bedste fald løst grundlag; på 'common sense'. Nedenfor diskuterer jeg tre mulige begrundelser for kontrasteringen af ting-&-serviceydelser og information. Det drejer sig om (i) en evolutionsbiologisk begrundelse, (ii) en ontogenetisk begrundelse, (iii) og en antropologisk begrundelse. Den første begrundelse er fremført af Halliday selv (noget senere end den oprindelige

begrundelse, som jeg ovenfor har eftergået og fundet problematisk), den anden begrundelse er indikeret, men aldrig fuldt argumenteret af Halliday, og den sidste begrundelse finder vi i Thibaults udlægning af den ytringsfunktionelle taksonomi.

En evolutionsbiologisk begrundelse

Næsten 20 år efter sin første publicering af den ytringsfunktionelle taksonomi, hvori han skelner mellem ting-&-serviceydelser og information, finder Halliday opbakning uden for de systemisk-funktionelle cirkler til sin kontrastering, nemlig hos evolutionsbiologen George Williams. Således pointerer Williams i en kort kritik af sit eget fagfelt følgende:

Evolutionary biologists have failed to realize that they work with two more or less incommensurable domains: that of information and that of matter. I address this problem in my 1992 book, *Natural Selection: Domains, Levels, and Challenges*. These two domains will never be brought together in any kind of the sense usually implied by the term "reductionism." You can speak of galaxies and particles of dust in the same terms, because they both have mass and charge and length and width. You can't do that with information and matter. Information doesn't have mass or charge or length in millimeters. Likewise, matter doesn't have bytes. You can't measure so much gold in so many bytes. It doesn't have redundancy, or fidelity, or any of the other descriptors we apply to information. This dearth of shared descriptors makes matter and information two separate domains of existence, which have to be discussed separately, in their own terms (Williams 1995: 42).

George Williams' opfattelse betragter Halliday som en evolutionsbiologisk legitimering af "the opposition of "matter" and "meaning", the realm of the material and the realm of the semiotic" (Halliday 2003c: 2-3). Williams' tanker har ikke i øvrigt inspireret den systemisk-funktionelle sprogbeskrivelse, og da Hallidays reference til Williams er så sen i forhold til både den første publikation om den udbredte taksonomi over ytringsfunktioner (i 1984) og den efterfølgende kanonisering af denne i systemisk-funktionel sammenhæng i de forskellige udgaver af Hallidays deskriptive hovedværk *An Introduction*

to *Functional Grammar* (1. udgave 1985, 2. udgave 1994 og 3. udgave skrevet med Matthiessen 2004; 4. udgave under udgivelse), synes denne forbindelse at have karakter af en efterrationalisering. Dette gør ikke Williams tanker forkerte⁶, men Hallidays brug af disse som forklaring på sin skelnen mellem ting-&-serviceydelser og information understreger, at denne skelnen ikke fra begyndelsen er skabt på et overbevisende videnskabeligt grundlag.

En ontogenetisk begrundelse?

Hallidays casestudie af sønnens Neils sprogudvikling (der i litteraturen optræder som 'Nigel', jf. fx Halliday 1992a: 352) er ofte refereret i systemisk-funktionel sammenhæng (jf. Halliday 2003b; se også Urban 1987: 282). Halliday finder selv, at casestudiet kan begrunde kontrasteringen af ting-&-serviceydelser og information i forbindelse med ytringsfunktioner (jf. Halliday & Matthiessen 2004: 109f.). Dette har jeg umiddelbart svært ved at se, hvorfor jeg her vil eftergå hans beskrivelse af barnets sprogindlæring og sammenholde denne med dens påståede sammenhæng med ytringsfunktionernes sagsvariabel.¹⁰

Ifølge Halliday forløber barnets sprogindlæring i tre faser (jf. Halliday 1973: 27ff, Halliday 1978a: 70ff, og Halliday 1984a: 304ff)¹¹, nemlig

- fase I, der kan betragtes som oprindelsen, og som rummer indlæringen af et "proto-language",
- fase II, der er en overgangsfase, og
- fase III, der rummer arbejdet med at lære at håndtere (voksen) sproget, altså ens modersmål.

I fase I, som begynder ca. ½ år efter fødslen, udvikler barnet sin egen semiotik, som er et "proto-language", hvis elementer er simple indholds-/udtrykspaar, som fungerer i situationelt definerede sammenhænge. Et "proto-language" har således ikke nogen grammatik, og det betyder i systemisk-funktionelle termer, at sprogets 'indholdsplan' ("content plane", jf. Halliday 1996c: 223) ikke er tvedelt i strataene leksikogrammatik og semantik. De forskellige sproglige elementer hos barnet i denne fase virker inden for en af følgende seks kommunikative funktioner: "instrumental, regulatory, interactional, personal, heuristic,

imaginative” (Halliday 1978a: 71).¹² Disse kan kort forklares som følger (jf. *ibid.*: 19f.):

- Den instrumentelle funktion, hvis betydning er ’jeg vil have’, bruges til at opfylde materielle behov.
- Den regulerende funktion, hvis betydning er ’gør, som jeg siger’, bruges til at kontrollere andres opførsel.
- Den interaktive funktion, hvis betydning er ’vi to hører sammen’, bruges til at komme overens med andre mennesker.
- Den personlige funktion, hvis betydning er ’her kommer jeg’, bruges til at identificere sig selv og udtrykke dette selv.
- Den heuristiske funktion, hvis betydning er ’fortæl mig hvorfor’, bruges til at udforske både sin indre, mentale og sin ydre, fysiske verden.
- Den imaginative funktion, hvis betydning er ’lad os lade som om’, bruges til at skabe sin egen verden.

Fase II indtræffer omkring 1½-årsalderen. Barnet bliver opmærksomt på kvaliteterne i den tale, han hører omkring sig, og han begynder at udforske, hvorledes både denne og hans egen tale passer til de situationer, hvori den indgår. På dette tidspunkt begynder barnet derfor så småt at indoptage de voksnes sprogmodel og dermed det ekstra niveau, der findes heri – nemlig leksikogrammatikken (jf. Eggins 1994: kap. 5).

Idet den leksikogrammatiske bevidsthed udvikles, bliver det muligt for barnet at kombinere de forskellige funktioner, han har benyttet sig af i fase I, og dermed udtrykke mere end én betydning ad gangen. I stedet for at operere med seks distinkte funktioner begynder barnet at operere inden for to overordnede funktioner, altså to metafunktioner, nemlig ”the pragmatic function versus the mathetic¹³ function” (Halliday 1978a: 71). Den pragmatiske funktion er den sproglige funktion, hvorigennem barnet efterspørger en eller anden verbal eller nonverbal respons, mens barnet ikke fordrer en respons, når den sidstnævnte funktion er i spil.

I fase II, som betegner overgangen fra ”proto-language” til modersmål, lærer barnet ikke alene kombinationspotentialitet via leksikogrammatikken at kende, han begynder også at mestre dialogens kunst, altså kunsten at forhandle om og påtage sig forskellige kommunikative roller, som er de roller, som alene sproget bærer.

Koncist udtrykt er det, der sker i fase II, at

[t]he semiotic substance of the pragmatic/mathetic distinction, between language as doing and language as learning, has now been incorporated into the grammar, in the form of the functional distinction between interpersonal and ideational in the adult system (ibid.: 72).

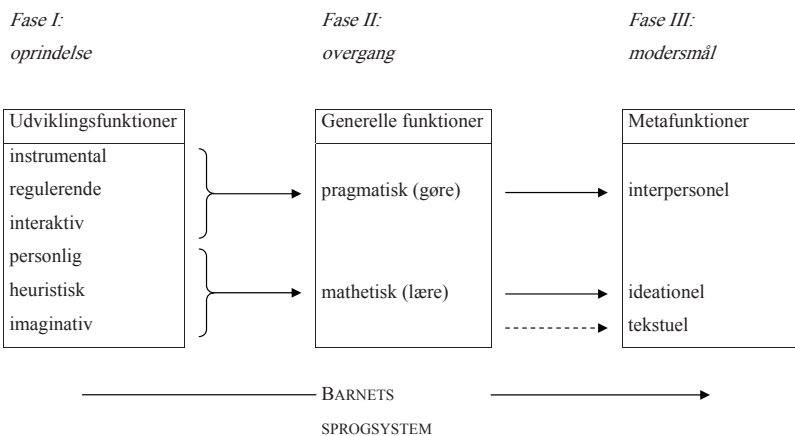
Fra 1½-årsalderen til 2-årsalderen lærer barnet i stigende grad at mestre kombinationen af sine to metafunktioner. I begyndelsen af fase II er det et enten-eller, dernæst er det et mere-mindre, og til slut er det et både-og.

Udover de to nævnte metafunktioner begynder barnet i løbet af fase II at indbygge en tredje komponent i sit sprogsystem, nemlig den tekstuelle metafunktion, der fokuserer på, hvorledes det er muligt at opbygge en tekst, og hvorledes tekster kan struktureres, så de passer til den kontekst, hvori de anvendes og har en funktion.

Når alle tre metafunktioner er sat simultant i spil i barnets sprogbrug, har barnet tillært sig sit modersmål og befinder sig i fase III. Denne fase “consists in mastering the adult language. Phase III, of course, continues throughout life” (ibid.: 72).

Nedenstående Figur 2 (efter ”Fig. 4”, ibid.: 69) illustrerer sammenhængen mellem de tre beskrevne faser.

FIGUR 2. ONTOGENETISK SPROGUDVIKLING

Halliday skriver intetsteds om, hvordan ovenstående kategorisering af barnets (kommunikative) funktioner falder i tråd med en skelnen mellem ting-&-serviceydelser og information. Godt nok angiver han den generelle betragtning, at barnet tidligere i livet indgår i udveksling af ting-&-serviceydelser end information (jf. Halliday & Matthiessen 2004: 109f.), men det er vanskeligt at se sammenhængen mellem denne betragtning og så ovenstående beskrivelse af barnets sprogindlæring som jo ikke sigter mod at etablere en kontrast mellem ting-&-serviceydelser og information, men sigter på at etablere den metafunktionelle organisering. Heller ikke i den 1984-artikel, hvor Halliday første gang publicerer sin skelnen mellem disse to typer af sager, og hvori han beskriver den ontogenetiske udvikling af udvekslingssystemet, finder vi hjælp til at forstå sammenhængen mellem ontogenese og kontrasten mellem ting-&-serviceydelser og information. I artiklen beskriver Halliday den ontogenetiske udvikling af udvekslingssystemet i fire figurative oversigter (Halliday 1984b: 26-30) De to første viser systemisk hhv. fase I's seks kommunikative funktioner (om end Halliday ikke

nævner den heuristiske funktion; han medtager i denne artikel altså kun fem funktioner) og fase II's to funktioner, den pragmatiske og den 'mathetiske'. I disse to figurer opererer Halliday ikke med hverken ting-&-serviceydelser eller information. Disse begreber kommer først i spil i nedenstående Figur 3, som er en gengivelse af Hallidays "Fig. 1.13".

FIGUR 3. HALLIDAYS "FIG. 1.13 TRANSITION, LATE (1;10)

Function in context	Meaning (generalized system)		Realization (example)
Pragmatic (dialogue mode)	'respond!' [rising tone]	→ 'I want goods-&-services' → goods services (let) you! let me! let's 'I want information: yes or no?'	lunch back on table! play dada brush! plar ráo! thát very hot?
Mathetic (narrative mode)	'I'm telling you' [falling tone]	→ what you know (expression of shared experience) [declarative] what you don't know (alternative to shared experience) [interrogative]	tiny bird flew away did marmite hurt your lip?

I Figur 3 er ting-&-serviceydelser og information ikke fundamentale funktioner, men er specificeringer af systemiske muligheder under den pragmatiske type af sprogfunktioner. I Hallidays afsluttende "Fig 1.14" udspalter han pludseligt – dvs. uden nogen god forklaring på springet fra figur 1.13 til figur 1.14 – ting-&-serviceydelser og information fra betydningssystemerne, altså fra det semantiske stratum, hvori de er placeret i figur 1.13, til det kontekstuelle stratum, idet ting-&-serviceydelser og information i figur 1.14 betegnes som kontekstuelle funktioner. Hallidays "Fig. 1.14" er gengivet på næste side som Figur 4.

FIGUR 4. HALLIDAYS "FIG. 1.14 INCIPIENT ADULT (2;0): NIGEL ON THE THRESHOLD OF THE ADULT SYSTEM OF DIALOGUE"

Function in context	Meaning (generalized system)		Realization
demand goods-&-services	'command'	'you/let's' → request ('you...!') suggestion ('let's...!')	((shall) Mummy, etc....; rising tone shall we...; rising tone
		'I want' → request for permission ('I want to...!') request for object ('I want...!')	((you) want to...; rising tone (have, (you) want)...; rising tone
demand information	'question' (rare)		(i) declarative or minor clause; rising tone (ii) WH-clause; rising tone (rare)
give information	'statement'	information known to hearer	declarative; falling tone
		information not known to hearer	(i) interrogative; rising tone (ii) WH-clause; falling tone (rare)

Da Halliday ikke giver nogen forklaring på, hvad der sker fra hans figur 1.13 til 1.14, får vi ikke et entydigt, klart og gennemargumenteret billede af sammenhængen mellem den ontogenetiske udvikling og så den ytringsfunktionelle skellen mellem ting-&-serviceydelser og information.

Den antropologiske begrundelse

Thibault forsøger at komme Hallidays kontrastering af information og ting-&-serviceydelser i møde med en teoretisk forankring. Således spekulerer Thibault i, at dikotomien stammer fra Lévi-Strauss (Thibault 1992: 163-164). Thibaults argumentation virker umiddelbart overbevisende, og han anfører (blandt andre) følgende citat fra Lévi-Strauss, hvor især første del synes at godtgøre hans spekulation:

... the rules of kinship and marriage serve to ensure the circulation of women between groups, just as economic rules serve to ensure the circulation of goods and services, and linguistic rules the circulation of messages.

These three forms of communication are also forms of exchange which are obviously interrelated (because marriage relations are associated with economic prestations, and language comes into play at all levels). It is therefore legitimate to seek homologies between them and define the formal characteristics of each type considered independently and of the transformations which make the transition possible from one to another (Lévi-Strauss 1963: 83).

Når vi læser ud over Thibaults selektion i Lévi-Strauss' arbejde finder vi imidlertid, at hvor Halliday opererer med modsætningsparret ting-&-serviceydelser over for information, opererer Lévi-Strauss med tredelingen kvinder, ting-&-serviceydelser og information, hvor ting-&-serviceydelser ikke som hos Halliday udgør den ene part i et modsætningspar, men en mellemgrad mellem kvinder på den ene side og information på den anden:

... from marriage to language one passes from low- to high-speed communication; this arises from the fact that what is communicated in marriage is almost of the same nature as those who communicate (women, on the one hand, men on the other), while speakers of language are not of the same nature as their utterances. The opposition is thus one of *person* to *symbol*, or of *value* to *sign*. This helps to clarify the somewhat intermediate position of economies between these two extremes – goods and services are not persons, but they still are values. And, though neither symbols nor signs, they require symbols or signs in order to be successfully exchanged when the exchange system reaches a certain degree of complexity (ibid.: 297; orig. kursivering).

Halliday nævner ikke selv på noget tidspunkt Lévi-Strauss som kilde. Halliday refererer i sit epistemologiske hovedværk *Language as Social Semiotic* (1978a) til Lévi-Strauss, hvilket selvfølgelig indikerer, at Halliday er bekendt med (i det mindste dele af) Lévi-Strauss' arbejde, men da det er en reference, der ikke angår beskrivelsen af ytringsfunktioner, men alene er en bemærkning *en passant* om, at Halliday knytter an til "the Lévi-Straussian view of a culture as a system of meanings" (1978a: 99), kan den ikke godtgøre Thibaults spekulation.

Thibaults spekulationen om Lévi-Strauss som inspirationskilde til kontrasten mellem ting-&-serviceydelser og information synes altså ikke klart plausibel. Faktisk afviser Halliday Thibaults spekulation. Jeg havde lejlighed til at diskutere den systemisk-funktionelle modellering af ytringsfunktioner i et par samtaler med hhv. Halliday og Hasan i september 2010 i Cardiff, og direkte adspurgt blev forbindelsen til Lévi-Strauss klart afvist. I stedet påpegede Halliday den ontogenetiske forbindelse(!).

Opsummerende må vi konstatere, at forsøget på at finde begrundelser for dikotomien ting-&-serviceydelser over for information ikke er endt overbevisende.

HVAD BETEGNER 'INFORMATION' OG 'TING - & - SERVICEYDELSER'?

På trods af, at vi ikke overbevisende kan relatere dikotomien ting-&-serviceydelser over for information til et teoretisk ophav uden for den systemisk-funktionelle teorikonstruktion, kan det imidlertid stadig være adækvat at operere med variabelen inden for rammerne af den systemisk-funktionelle lingvistik, nemlig hvis variabelen udtømmende og modsigelsesfrit kan forklares ud fra den øvrige teorikonstruktion. Det kan den imidlertid ikke. Dette skyldes dels, at Halliday ikke giver et klart billede af, hvad vi skal forstå ved hver af de to typer af sager, som dikotomien relaterer til hinanden, dels at sagstypen ting-&-serviceydelser ikke harmonerer (videnskabs)teoretisk med den systemisk-funktionelle lingvistik generelt. Disse forhold diskuterer jeg nedenfor.

Information er en betegnelse for hvad?

Vi læste ovenfor, at Halliday beskriver ting-&-serviceydelser og information på følgende vis:

Unlike goods-&-services, which are non-verbal commodities, information is a 'commodity' which is brought into being only through language (or perhaps other semiotic systems) (Halliday 1984b: 11).

Citatet gentager jeg, fordi det fint markerer, at mens information er en semiotisk sagstype, så er det ikke tilfældet for sager af typen ting-&-serviceydelser; denne opfattelse udtrykker Halliday også som en kontrast mellem "semiotic" og "material", som er betegnelser for "the two orders of phenomena which makes up the world which we inhabit" (Halliday 2003c: 2)¹⁴. Denne skillelinje mellem noget semiotisk og noget ikke-semiotisk giver kun mening, hvis vi har en forståelse af, hvad termen semiotisk dækker over.

Halliday betegner et semiotisk system som "a systemic resource for meaning" (Halliday 1985b: 192), idet

"semiotic" here means 'having to do with meaning' rather than 'having to do with signs'. ... Thus a semiotic system is *a meaning potential* together with its *instantiation* in acts of meaning (Halliday 1995b: 198-199; orig. fremhævning).

I den systemisk-funktionelle lingvistik er betydningssystemet og valget af én mulighed i systemet frem for en anden i centrum; det er ikke selve tegnet, der er i centrum. Med denne brug af adjektivet semiotisk adskiller Halliday sig fra den saussureske semiologiske opfattelse, hvor selve tegnet er udgangspunktet som en størrelse komponeret af "signifié et signifiant" (Saussure 1949: 99).

Ud fra forståelsen af semiotisk system som "a systemic resource for meaning" kan vi forstå et semiotisk system som et betydningssystem. I forlængelse heraf må information betragtes som en betydningssag, altså en sag, som er skabt ved brug af et (eller måske i samspil flere) semiotisk(e) system(er).

Så langt, så klart: Information er en betydningssag. Det uklare i Hallidays beskrivelse af information ligger i, at han ikke synes konse-

kvent, når det kommer til at angive, hvilke semiotiske systemer vi som afsendere kan skabe en semiotisk sag ud fra; og samtidig: hvilke semiotiske systemer vi som modtagere trækker på for at forstå en semiotisk sag. Halliday er således ikke konsekvent med at angive, om det alene er sproget, der kan fungere som potentialet bag semiotiske sager, eller om andre semiotiske systemer også kan.

I dette afsnits indledende citat er det tydeligt, at Halliday vægter det sproglige system frem for alle øvrige, der kun optræder som en parentetisk bemærkning, mens information væsentligst betragtes som en ”‘commodity’ which is brought into being [...]”¹⁵ through language”. Senere i samme artikel skriver Halliday om information, at

[t]he process is itself a symbolic one – the ‘commodity’ that is being exchanged is language, or rather is a semiotic that is realized in the form of language (1984b: 29).

Halliday pointerer yderligere, at ”[o]f all human semiotic systems, language is the greatest source of power” (Halliday 2003c: 3). Samtidig betragter Halliday sproget som adgangsbilletten til at forstå cognition (og ikke omvendt):

When people reason through talk, they are actually reasoning with *meanings*; but these meanings are not a separate “cognitive” universe of concepts or ideas – they are patterns of semantic (that is, linguistic) organization brought about, or “realized”, by wordings (Halliday 1995a: 246; original fremhævning).

Dette citat rummer et nøgleord til forståelse af Hallidays position, nemlig ”semantic”. Semantik (”semantics”) definerer Halliday som ”the meaning potential of language” (Halliday 2003c: 4). Semantikken – eller mere præcist: det semantiske stratum – er ifølge Halliday et kendetegn ved sproget alene:

One special kind of semiotic system is a *semantic* system; this is the meanings system of a natural language. What distinguishes a semantic system from semiotic systems of other types is that a semantic system is founded on a *grammar*, a system of *wordings* (words together with associated structural patterns); it is the presence

of a grammar that gives language its unique potential for creating meaning” (Halliday 1995b: 199; orig. fremhævning; jf. Halliday 1992b: 373).

Andre semiotiske systemer har ikke en semantik, idet de ikke har en grammatik, altså ikke har et leksikogrammatisk stratum:

... human adults also develop numerous non-linguistic semiotic systems: forms of ritual, art forms etc.; these have no grammars of their own, but they are parasitic on natural language – their meaning potential derives from the fact that those who use them *also* have a grammar. Thus all human semiotic activity, making and exchanging meanings, from early childhood onwards, depends on natural language (Halliday 1995b: 200; orig. fremhævning).

En konsekvens af ovenstående betragtning er, at al betydning i sidste ende er afhængig af sproget. I overensstemmelse hermed anfører Halliday den (markant sprogreduktionistiske) holdning, at "[t]o 'know' anything is to have it transformed into meaning" (Halliday 1995a: 253; jf. Halliday 1995b: 201). Det er altså fra sproget, at Hallidays verden går.

Halliday formulerer sig imidlertid indimellem med et blik for, at mennesket skaber og forstår betydning gennem andre semiotiske systemer end sproget; følgende lidt længere passage udtrykker således en mere nuanceret holdning til forholdet mellem sprog og andre semiotiske systemer:

Whether or not language matches the scope of all other human *semiotic* systems must be left open to question. Some people¹⁶ claim that it does; they would say that anything that can be meant in any way at all can also be meant in language. ...*I am not sure*. Some semiotic systems may be incommensurable with language; witness the sometimes far-fetched attempts to represent the meaning of a work of art in language (but, again, cf. O'Toole 1994). But while the question is important, and deserves to be tackled much more subtly and fundamentally than this rather simplistic formulation suggests, it is not necessary for me to try to resolve it here. All that needs to be said in the present context is that other human semiotics are dependent on the premise that their users *also* have language. Language is a prerequisite; but *there is no need to insist that language can*

mean it all. (Halliday 2003c: 4; orig. fremhævning, min kursivering; jf. Halliday 1978a: 99 og Halliday 1989: 10).

Sådanne betragtninger forekommer dog mest som små forsøg på ikke at blive opfattet for sprogreduktionistisk, for når vi både mere intensivt (som ovenfor) og mere ekstensivt (ved at betragte Hallidays vidensproduktion (se fx Halliday 1984a: 303; Halliday 1995b: 200-201 og Halliday 2003c) eftergår Hallidays betragtninger om semiotik og sprog, så er det tydeligt, at Halliday betragter sproget som det absolut mest centrale omdrejningspunkt for menneskelig aktivitet og betydningsudveksling.

Hallidays modsætningsfyldte og dermed uklare beskrivelse af, hvorvidt information er en semiotisk sag i den forstand, at det er betydningssag, eller om det er en semiotisk sag i den forstand, at det er en sproglig sag, gør det yderligere svært at se rimeligheden i at skelne mellem information og ting-og-serviceydelser. Vi kan godt skelne mellem sager, der er sprogligt medierede, og sager, der ikke er. Denne skelnen er imidlertid uinteressant, idet (i) sproget ikke er menneskets eneste semiotiske system (jf. Kress & van Leeuwen 2001, Baldry & Thibault 2006, Kress 2010), og (ii) alle sager – såvel sproglige som ikke-sproglige aktiviteter og genstande – potentielt er semiotiske (jf. nedenstående afsnit). Eller formuleret på anden vis: Sproget er ikke menneskets eneste betydningssystem, ej heller det eneste kodede betydningssystem; van Leeuwen pointerer således, at

double articulation is *not* unique to language. [...] [A]ny semiotic mode can [...] be [...] understood and used as a tightly structured, rule governed system, with a 'phonology' and a 'grammar' (van Leeuwen 2005: 51; orig. kursivering).

Om betydning fremkommer af fx en sprogbrug, en visuel fremtoning eller en auditiv sekvens, er således ikke et spørgsmål af samme fundamentale karakter, som hvorvidt en sag er semiotisk eller ej (jf. (i)), og idet alt potentielt har en betydning, giver det ikke mening at fremhæve betydning som en særlig kvalitet til at skelne en type af sag fra en anden (jf. (ii)).¹⁷

Ting-og-serviceydelser er en betegnelse for hvad?

I forlængelse af det citat, der indleder forrige afsnit, beskriver Halliday ting-&-serviceydelser og information med følgende ord (som vi også så ovenfor):

In the case of goods-&-services, the exchange of symbols helps to *bring about* the exchange; but the two are distinct processes, the one a means to the other. In the case of information, on the other hand, the exchange of symbols actually *constitutes* the exchange (Halliday 1984b: 11-12, original fremhævning og kursivering).

Dette citat understreger forrige afsnits betragtninger om, at mens information er en betydningssag, så er det modsatte tilfældet for ting-&-serviceydelser. Disse klassificeres af Halliday som "non-symbolic [things and] acts" (jf. Halliday 1989: 3). Ting-og-serviceydelser udgøres af "an object or an action" (Halliday & Matthiessen 2004: 107) i en fysisk virkelighed (jf. Thibault 1995: 71, 83); de er altså sager, der ikke har nogen betydning. At operere med sager, der ikke har nogen betydning, er et paradoks i systemisk-funktionel sammenhæng af tre årsager:

Den første årsag bunder i opfattelsen af, hvad 'betydning' er for en størrelse. I den systemisk-funktionelle optik er lingvistik "a branch of sociology. Language is part of the social system" (Halliday 1978a: 38; jf. Halliday & Matthiessen 1999: 2). Samtidig er der i denne optik lighed mellem betegnelsen 'social' og 'kulturel' (jf. Halliday & Hasan 1985: 4; jf. Halliday 1984b: 9), hvilket betyder, at sproglige betydninger gives af og påvirker de kulturelle omstændigheder omkring en sprogbrug: "The social context of the linguistic code is the culture" (Halliday 1984b: 8).

Den systemisk-funktionelle lingvistik er altså en kultur-semiotik på den måde, at betydning ikke skal betragtes som et individuelt, kognitivt forankret begreb, men som et overindividuel, socialt begreb. Halliday pointerer således, at "[m]eaning is *intersubjective* activity, not subjective" (Halliday 1992a: 354; orig. fremhævning; jf. Halliday & Matthiessen 1999: 2).

Den systemisk-funktionelle lingvistik er altså sociologisk frem for kognitivt forankret, og bevidsthed bliver beskrevet som et overindividuelt fænomen, hvilket Halliday pointerer med en reference til Vygotsky:

... [T]he conscious mode of experience is the social mode. We have often pointed out that it takes two to mean; but we still tend to refer to consciousness as if it was an individual phenomenon, with the social as an add-on feature. I would prefer the Vygotskian perspective, whereby consciousness is itself a social mode of being (Halliday 1992a: 354).

Når bevidsthed er et overindividuelt fænomen, så ligger det lige for også at forstå betydningsskabelse som et socialt fænomen; dette understreges af Lemke¹⁸, der beskriver betydningsskabelse med følgende ord:

Instead of talking about meaning-making as something that is done by minds, I prefer to talk about it as a *social practice* in a community. It is a kind of *doing* that is done in ways that are characteristic of a community, and its occurrence is part of what binds the community together and helps to constitute it as a community. In this sense, we can speak of a community, not as a collection of interacting individuals, but as a system of interdependent social practices: a system of doings, rather than a system of doers (Lemke 1995: 9).

Citatet af Lemke understreger, at betydning først og fremmest betragtes som et kollektivt fænomen i den systemisk-funktionelle optik. Denne sociale forståelse af den menneskelige betydningsskabelse kan uddybes ud fra to perspektiver (jf. Halliday 1978b: 115-116):

1. Den store skala, som handler om *mennesket i kulturen*, og hvor det enkelte menneske (når det er bevidst om de følgende faktorer) lader sin omverden, sine handlinger og andres handlinger med betydning ud fra det kulturelle rum, som vedkommende er socialiseret ind i og tænker ud fra. Og dette kulturelle rum er en intersubjektiv bevidsthed/betydning på makroniveau. I dette makroniveau kan betydningskonstruktion forekomme at være

individuel, fx som den enkeltes ladning af betydningen af 'træet udenfor' som i eksemplet nedenfor af Lemke, men det er ikke en individuel betydningskonstruktion, for den sker på baggrund af individets kulturelle ståsted, og dette kulturelle ståsted er netop socialt:

[A] tree outside my window may be just a [...] source of shade from the sun [...] or [...] a totem of my clan planted by a particular ancestor. Material interactions and the entities we construe from them are inexhaustible sources of meaning: they overflow the terms, categories, and sets of properties that any semiotic system can assign to them (Lemke 2000: 193).

2. Den mindre skala, som handler om *mennesket i situationen*, altså om intersubjektiv bevidsthed/betydning, når to mennesker kommunikerer med hinanden. I udvekslingen opstår betydning som en proces og bliver en artefakt af den sociale bevidsthed; udvekslingen, altså kommunikation, kan kun bestå af betydnings-handlinger, for øvrigt ligegyldigt hvilket semiotisk system, de realiseres igennem.

Konsekvensen af ovenstående forståelse af menneskets betydningsdannelse (semiosis) er, at alt i en systemisk-funktionel optik potentielt har betydning. Godt nok opererer vi som mennesker i en materialitet (en økologisk ramme), der ikke er socialt konstrueret, men ligeså snart vi opfatter denne materialitet, så tillægger vi den betydning, hvormed vi foretager vores egen sociale konstruktion af den. På den måde er vores virkelighed en social konstruktion, hvorfor det ikke giver mening at operere med en virkelighed uden betydning.

Endvidere er vores kultur – som jeg også indledte dette afsnit med at slå fast – en konstruktion af (social) betydning:

A social reality (or a 'culture') is itself an edifice of meanings – a semiotic construct. ...This in summary is what is intended by the formulation 'language as social semiotic'. It means interpreting language within a sociocultural context, in which the culture itself is interpreted in semiotic terms – as an information system, if that terminology is preferred (Halliday 1996a: 89; jf. Halliday 1984b: 8).

Idet kultur er en betydningskonstruktion, og når van Leeuwen i sin læsning af Malinowski¹⁹ fastslår, at “all activities are cultural” (2005:74), så er det ikke muligt, at noget kan være betydningsløst.

Den anden årsag er placeringen af begrebet ting-&-serviceydelser i den systemisk-funktionelle arkitektur. Ting-&-serviceydelser er (som information) et begreb, der hænger sammen med udveksling, og når vi udveksler, indgår vi i et bevidst, formålsbestemt kommunikativt rum (jf. Halliday 1989: 6; jf. Bache 2010: 2564), hvor der ikke kan være sager uden betydning. I det sociale rum har alt en betydning. Alt, der indgår som en faktor i en kommunikationssituation, er altså betydningsfuldt²⁰. Denne pointe understreges også af Thibault, der anfører, at i en udveksling er de

non-linguistic physical acts [...] not [...] independent of the meaning potential of the lexicogrammatical form. They are a necessary and fully semiotic part of the total social act which is performed (Thibault 1995: 71).

Den tredje og sidste årsag er videnskabsteoretisk. Den systemisk-funktionelle lingvistik hører til inden for konstruktivismen (jf. Kjørup 2008), idet “...acts, events, things (...) do not ‘have’ (...) properties. We attribute ‘properties’ to entities...” (Lemke 1995: 167; jf. *ibid.*: 173), nærmere betegnet den del af konstruktivismen, vi kan betegne som socialkonstruktivisme (jf. Wenneberg 2000), hvilket Lemke indikerer i nedenstående citat, hvor han placerer konstruktionen af betydning i en ramme af et ”community”:

What we call features of the act (or thing, or event) are really as much about what kinds of similarity and difference between acts matter in our community, as much about us, as they can be about the act ‘itself’ (Lemke 1995: 166).

I overensstemmelse med Lemke finder vi følgende citat af Halliday, hvorved også han placerer sig som socialkonstruktivist:

Since reality is a social construct, it can be constructed only through an exchange of meanings (Halliday 1978a: 191).

I en teori, hvor "reality is a social construct" er det ikke muligt, at vi kan have sagstype, der er uden betydning.

MOD EN NY BESKRIVELSE AF DEN SYSTEMISK-FUNKTIONELLE YTRINGSFUNKTION

Jeg har i denne artikel diskuteret Hallidays begreb udveksling og mere præcist hans taksonomi af fire basale ytringsfunktioner med fokus på en kritik af, at denne taksonomi er baseret på en krydsning af to variable, nemlig (i) variabelen 'rolle', som angår, om man positionerer sig som giver eller anmoder i en udveksling, og (ii) variabelen 'sagstype', der angår, om den udvekslede sag er information eller ting-&-serviceydelse, hvor variabelen sagstype er problematisk. Jeg har vist, at denne deskriptive variabel er problematisk, dels fordi den kun sporadisk og delvis uigennemskueligt forankres i videnskabeligt arbejde uden for den systemisk-funktionelle lingvistik, dels fordi den ikke fungerer modsigelsesfrit sammen med den systemisk-funktionelle teorikonstruktion. Konklusionen på min kritik er derfor, at Hallidays beskrivelse af ytringsfunktioner må afvises.

Det er ikke mit ærinde med denne artikel at præsentere en ny systemisk-funktionel beskrivelse af ytringsfunktioner, men jeg vil ikke undlade afslutningsvist at udstikke en retning, som en sådan kunne følge. For det første skulle artiklen gerne have klargjort, at skal ytringsfunktionsbegrebet fungere adækvat inden for den systemisk-funktionelle teoridannelse, må det beskrives uden en forestilling om, at det giver mening at skelne semiotiske sager fra ikke-semiotiske, altså uden anvendelse af den uigennemskuelige variabel 'sagstype'. For det andet er det min opfattelse, at i stedet for at starte beskrivelse med at postulere en kontekstuel variabel, som sagstype i sin oprindelse er (jf. Halliday 1984b: 12), gives et mere konkret og (bedre) empirisk forankret udgangspunkt med den sproglige tekst; tager vi udgangspunkt i teksten, kan første del af beskrivelsesmanøvren forme sig som en semantisk fortolkning af sætningens leksikogrammatiske kvaliteter frem for en leksikogrammatisk beskrivelse af kontekstuelle (ad hoc-)kategorier, og udvekslingsbegrebets semantik vil metodisk kunne beskrives, som Halliday & Matthiessen beskriver den ideationelle semantik i deres

Construing Experience through Meaning (1999). Det centrale metodiske greb i dette værk er, at

In modelling the meaning base we are building it 'upwards' from the grammar, instead of working 'downwards' from some interpretation of experience couched in conceptual terms, and seen as independent of language (Halliday & Matthiessen 1999:2f.).

Hvis vi benytter *Construing*-metoden til beskrivelsen af ytringsfunktioner, bevæger vi os fra leksikogrammatiske funktioner og strukturer mod en semantisk forståelse af, hvad disse leksikogrammatiske enheder betyder kommunikativt, altså i udvekslingen. Denne metodik adskiller sig fra den beskrivelsespraksis angående ytringsfunktioner, Halliday selv anlægger i sin 1984-artikel, idet han heri tager sit udgangspunkt i "the social-contextual level", hvor

the dynamic of dialogue consists in assigning, taking on, and carrying out a variety of interaction roles. These roles are themselves defined by a small number of very general semiotic processes, and it is these that we shall take as our point of departure. The choices that are open to a speaker within this range of interpersonal options are then coded in the semantic system, as 'speech functions' of statement, question and the like; and these in turn are recoded in the grammatical system, as categories of mood (Halliday 1984b: 11)

En udvekslingsfokuseret semantisk fortolkning af sætningens leksikogrammatiske kvaliteter vil inden for det systemisk-funktionelle paradigme endvidere kunne foretages multifunktionelt, dvs. med inddragelse af de tre beskrivelsesapparater for den interpersonelle, den ideationelle og den tekstuelle leksikogrammatik.

Anden del af beskrivelsesmanøvren vil så være at relatere de (mere generelle) semantiske fortolkninger af sætningens kommunikative potentiale til en konkret kontekst; dette vil være nødvendigt for at afklare den aktuelle og præcise betydning af tvetydig sprogbrug.

Manøvren til en ny beskrivelse af ytringsfunktioner vil således være dobbelt, altså både gående fra leksikogrammatik mod semantik (og kontekst) og gående fra konteksten mod semantikken (og leksiko-

grammatikken). Det rimelige i at foretage en sådan dobbeltmanøvre understreges af Thibaults læsning af Silverstein, idet Thibault (1992: 147) refererer til Silversteins pointe om, at "a bidirectional dialectic constitutes the minimalest total linguistic fact" (Silverstein 1985: 257). En sådan 'bidirectional dialectic' er i Silversteins optik nødvendig, fordi "structure (...) "determines" presupposable use-value" (ibid.: 256), for det første, og for det andet fordi "structure (...) "is determined by" entailing use-value" (ibid.: 256).

Thomas Hestbæk Andersen
Institut for Sprog og Kommunikation
Syddansk Universitet
E-mail: thandersen@language.sdu.dk

LITTERATUR

- Andersen, Thomas Hestbæk & Flemming Smedegaard (2005) *Hvad er meningen?* Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Askehave, Inger & Marianne Grove Ditlevsen (2000) "Berge, Coppock, Maagerø (red.): *Å skape mening med språk. En samling artikler av M.A.K. Halliday, R. Hasan og J.R. Martin*. Oslo: Capelen Akademisk Forlag as, 1998". *Hermes* 24. 161-179.
- Bache, Carl (2010) "Hjelmslev's Glossematics: A source of inspiration to Systemic Functional Linguistics?" *Journal of Pragmatics* 42. 2562-2578.
- Baldry, Anthony & Paul J. Thibault (2006) *Multimodal Transcription and Text Analysis*. London & Oakville: Equinox.
- Beaugrande, Robert de & Wolfgang Dressler (1981) *Introduction to Text Linguistics*. London & New York: Longman.
- Bloomfield, Leonard (1974) "Linguistic Aspects of Science". *International Encyclopedia of Unified Science* 1.4. Chicago: Chicago University Press. 48-72.
- Butler, Christopher S. (2003) *Structure and Function. A Guide to Three Major Structural-Functional Theories*. Philadelphia & Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Chomsky, Noam (1965) *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge (Mass.): The MIT Press.
- Coupland, Nikolas & Adam Jaworski (red.) (1997) *Sociolinguistics*. London & New York: MacMillan Press Ltd.
- Cumming, Suzanna & Tsuyoshi Ono (1997) "Discourse and Grammar". Teun van Dijk (red.) *Discourse as Structure and Process*. London & Thousand Oaks: SAGE Publications. 112-137.
- Dik, Simon (1989) *The Theory of Functional Grammar*. Dordrecht: Foris.
- Eggins, Suzanne (1994) *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. London: Pinter.
- Ervin-Tripp, Susan (1964) "An Analysis of the Interaction of Language, Topic, and Listener". *The ethnography of communication* volume 66, number 6, part 2. 86-102.
- Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fawcett, Robin P. (2008) *Invitation to Systemic Functional Linguistics through the Cardiff Grammar*. London & Oakville: Equinox.
- Frimann, Søren (2004) *Kommunikation – tekst i kontekst*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Halliday, Michael A.K. (1967) "Notes on transitivity and theme in English. Part 2". *Journal of Linguistics* 3. 199-244.
- Halliday, Michael A.K. (1973) *Explorations in the functions of language*. London: Arnold.

- Halliday, Michael A.K. (1978a) *Language as social semiotic*. London: Arnold.
- Halliday, Michael A.K. (1978b) "Meaning and the Construction of Language in Early Childhood". Michael A.K. Halliday (2003b) *The Language of Early Childhood. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 4. London & New York: Continuum. 113-143.
- Halliday, Michael A.K. (1984a) "On the Ineffability of Grammatical Categories". Michael A.K. Halliday (2002) *On Grammar. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 1. London & New York: Continuum. 291-322.
- Halliday, Michael A.K. (1984b) "Language as code and language as behaviour: a systemic-functional interpretation of the nature and ontogenesis of dialogue". Michael A.K. Halliday, Robin P. Fawcett, Sydney Lamb & Adam Makkai (red.) *The semiotics of language and culture*, volume 1. London: Frances Pinter. 3-35.
- Halliday, Michael A.K. (1985a/1994) *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold. 1. udgave/2. udgave.
- Halliday, Michael A.K. (1985b) "Systemic Background". Michael A.K. Halliday (2003a) *On Language and Linguistics. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 3. London & New York: Continuum. 185-198.
- Halliday, Michael A.K. (1989) *Spoken and written language*. Oxford: Oxford University Press. 2. udgave.
- Halliday, Michael A.K. (1992a) "How Do You Mean". Michael A.K. Halliday (2002) *On Grammar. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 1. London & New York: Continuum. 352-368.
- Halliday, Michael A.K. (1992b) "The History of a Sentence". Michael A.K. Halliday (2003a) *On Language and Linguistics. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 3. London & New York: Continuum. 355-374.
- Halliday, Michael A.K. (1995a) "Computing Meanings: Some Reflections on Past Experience and Present Prospects". Michael A.K. Halliday (2005) *Computational and Quantitative Studies. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 6. London & New York: Continuum. 239-267.
- Halliday, Michael A.K. (1995b) "On Language in Relation to Fuzzy Logic and Intelligent Computing". Michael A.K. Halliday (2005) *Computational and Quantitative Studies. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 6. London & New York: Continuum. 196-212.
- Halliday, Michael A.K. (1996a) "Introduction', Language as social semiotic: the social interpretation of language and meaning". Paul Copley (red.) *The Communication Theory Reader*. London & New York: Routledge. 88-93.

- Halliday, Michael A.K. (1996b) "On Grammar and Grammatics". Ruqaiya Hasan, Carmel Cloran & David Butt (red.) *Functional Descriptions – Theory in practice*. Philadelphia & Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 1-38.
- Halliday, Michael A.K. (1996c) "Things and relations: Regrammaticising experience as technical knowledge". James R. Martin & Robert Veel (red.) (1998) *Reading Science*. London & New York: Routledge. 185-235.
- Halliday, Michael A.K. (2002) *On Grammar. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 1. London & New York: Continuum.
- Halliday, Michael A.K. (2003a) *On Language and Linguistics. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 3. London & New York: Continuum.
- Halliday, Michael A.K. (2003b) *The Language of Early Childhood. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 4. London & New York: Continuum.
- Halliday, Michael A.K. (2003c) "Introduction: On the "architecture" of human language". Michael A.K. Halliday (2003a) *On Language and Linguistics. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 3. London & New York: Continuum. 1-29.
- Halliday, Michael A.K. (2005) *Computational and Quantitative Studies. Collected Works of M.A.K. Halliday* volume 6. London & New York: Continuum.
- Halliday, Michael A.K. & Christian M.I.M. Matthiessen (1999) *Construing Experience through Meaning*. London & New York: Cassell.
- Halliday, Michael A.K. & Christian M.I.M. Matthiessen (2004) *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold. 3. udgave.
- Halliday, Michael A.K. & Ruqaiya Hasan (1985) *Language Context and Text: Aspects of Language in a Social-semiotic Perspective*. Geelong: Deakin University Press.
- Harder, Peter (2005) "Dansk Funktionel Lingvistik: En introduktion". *Dansk Funktionel Lingvistik*. Københavns Universitet, Handelshøjskolen i København, Roskilde Universitetscenter. 1-38.
- Hasan, Ruqaiya (1985) *Offers in the making: A systemic-functional approach*. Sydney: Macquarie University. Mimeo.
- Hjelmlev, Louis (1993) *Omkring Sprogteoriens grundlæggelse*. København: The Linguistic Circle of Copenhagen.
- Holmberg, Per & Anna-Malin Karlsson (2006) *Grammatik med betydelse*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Jakobsen, Lisbeth Falster (1995) "Tag sprog alvorligt! – en oversigt over funktionel grammatik". *NjS* 20. København: Dansklærerforeningen. 11-39.
- Kjørup, Søren (2008) *Menneskevidenskaberne*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Kress, Gunter (2010) *Multimodality : A Social Semiotic Approach to Contemporary*

- Communication*. London & New York: Routledge.
- Kress, Gunther & Robert Hodge (1988) *Social Semiotics*. London: Polity Press.
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen (2001) *Multimodal Discourse. The Grammar of Visual Design. The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Hodder Arnold.
- Leech, Geoffrey (1983) *Principles of Pragmatics*. London & New York: Longman.
- Lemke, Jay (1995) *Textual Politics*. London & Bristol: Taylor & Francis.
- Lemke, Jay (2000) "Material sign processes and emergent ecosocial organization". Peter B. Andersen, Peder V. Christiansen, Claus Emmeche & Niels Ole Finnemann (red.) *Downward Causation: Minds, bodies and matter*. Aarhus: Aarhus University Press. 181-213.
- Lévi-Strauss, Claude (1963) *Structural Anthropology*. New York: Penguin Books.
- Levinson, Stephen C. (1983) *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matthews, Peter (2000) *A Short History of Structural Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matthiessen, Christian M.I.M. (1992) *Lexicogrammatical Cartography: English Systems*. Sydney: University of Sydney. "Draft V".
- Matthiessen, Christian M.I.M. (2007) "The 'architecture' of language according to systemic functional theory: developments since the 1970s". Ruqayia Hasan, Christian M.I.M. Matthiessen & Jonathan J. Webster (red.) *Continuing Discourse on Language. A functional perspective* volume 2. London & Oakville: Equinox. 505-562.
- Mey, Jacob L. (1993) *Pragmatics – An Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Mulvad, Ruth (2009) *Sprog i skole. Læsendeviklende undervisning i alle fag*. København: Alinea.
- Nöth, Winfried (1995) *Handbook of Semiotics*. Indianapolis: Indiana University Press.
- O'Donnel, Mick (2009) "Resources and courses". Michael A.K. Halliday & Jonathan J. Webster (red.) *Continuum Companion to Systemic Functional Linguistics*. London & New York: Continuum. 216-228.
- O'Toole, Michael (1994) *The Language of Displayed Art*. London: Leicester University Press.
- Olins, Wally (2003) *Wally Olins on brand*. London: Thames & Hudson.
- Saussure, Ferdinand de (1949) *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot.
- Saussure, Ferdinand de (1996) "The object of linguistics". Paul Cobley (red.): *The Communication Theory Reader*. London & New York: Routledge. 37-47.
- Schiffrin, Deborah (1994) *Approaches to Discourse*. Cambridge (Mass.) & Oxford:

Blackwell.

- Silverstein, Michael (1985) "Language and the Culture of Gender: At the Intersection of Structure, Usage, and Ideology". Elisabeth Mertz & Richard J. Parmentier (red.) *Semiotic Mediation. Sociocultural and Psychological Perspectives*. Orlando: Academic Press, Inc.
- Thibault, Paul J. (1992) "Grammar, Ethics, and Understanding: Functionalist Reason and Clause as Exchange". *Social Semiotics* volume 2, no. 1. 135-175.
- Thibault, Paul J. (1995) "Mood and the Ecosocial Dynamics of Semiotic Exchange". Ruqaiya Hasan & Peter H. Fries (red.) *On Subject and Theme: a discourse functional perspective*. Philadelphia & Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 51-90.
- Urban, Greg (1987) "Perspectives and Critical Models". *Language in Society* 16 (2). 281-291
- van Leeuwen, Theo (2005) *Introducing Social Semiotics*. London & New York: Routledge.
- Vejlgaard, Henrik (2004) *Forbrug i designersamfundet*. København: Børsens Forlag.
- Vinterberg, Thomas (1998) *Festen*. København: Samlerens Bogklub.
- Wenneberg, Søren B. (2000) *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer, perspektiver*. København: Samfundslitteratur.
- Wienreich, Uriel (1968) "Semantics and semiotics". *International Encyclopedia of the Social Sciences* 14. London & New York: MacMillan Press Ltd. 164-169.
- Williams, George C. (1995) "A Package of Information". John Brockman (red.) *The Third Culture: Beyond the Scientific Revolution*. New York: Touchstone. 38-50.
- Wittgenstein, Ludvig (1971) *Filosofiske undersøgelser*. København: Munksgaard.

NOTER

- 1 Den systemisk-funktionelle skole, jeg sigter til i denne artikel, er den opfattelse af systemisk-funktionel lingvistik, som betegnes 'Sydney-skolen' inden for systemisk-funktionel lingvistik, og som er baseret på arbejde af især Halliday, Hasan, Martin og Matthiessen. Sydney-skolen er den mest udbredte afart af systemisk-funktionel lingvistik, og den adskiller sig fra den anden hovedskole inden for paradigmet, nemlig Cardiff-skolen, hvis væsentligste fortalere er Fawcett (jf. Butler 2003 og Fawcett 2008).
- 2 Harders væsentligste problem med den systemisk-funktionelle lingvistik er, at empiriske data i for begrænset grad informerer teorien, ligesom teorien kun i meget ringe grad underkastes et kritisk, revisionistisk blik af dens udøvere (jf. Harder 2005: 30). Sidstnævnte er denne artikel et direkte bidrag til; førstnævnte er en kritik, jeg er enig i, men som det ikke er denne artikels ærinde at adressere, da artiklen her er en teoretisk baseret kritik af den systemisk-funktionelle beskrivelse af ytringsfunktioner. Hvad angår beskrivelsen af ytringsfunktioner, kritiserer Harder denne for at operere med fire basale ytringsfunktioner ud fra kun tre basale sætningsstrukturer. Kritikken er rimelig, idet det synes som en paradoksalskævhed, men den er ikke uimodsagt inden for den systemisk-funktionelle lingvistik, idet idéen om grammatiske metaforer imødegår den, dels ved nuancere forholdet mellem ytringsfunktioner og sætningsstrukturer, dels ved at pointere modalinterrogativens funktion som den 'manglende' sætningsstruktur (se også artiklens signalement af ytringsfunktionerne).
- 3 Jeg har i mere end 10 år helt overvejende arbejdet med systemisk-funktionel lingvistik og har udgivet en række bøger og artikler baseret på denne teori – bl.a. beskrivelsen af dansk *Hvad er meningen?* (2005), som dels anvendes som et fundamentalt referenceværk for øvrige danske og skandinaviske systemisk-funktionelle sprogbeskrivelser (jf. Frimann 2004, Holmberg & Karlsson 2006 og Mulvad 2009), dels markerer den aktuelt mest omfattende beskrivelse af dansk fra det største og væsentligste danske systemisk-funktionelle universitetsmiljø på Syddansk Universitet (jf. Askehave & Grove Ditlevsen 2000: 167f. og O'Donnell 2009: 226). Jeg var endvidere arrangør af den største årligt tilbagevendende internationale kongres om systemisk-funktionel lingvistik, da den i 2007 afholdtes i Odense, og jeg er initiativtager og aktuelt formand for *Nordisk Forening for Systemisk-Funktionel Lingvistik*, ligesom jeg i det daglige er del af forskergruppen *Choice & Text*, som væsentligst baserer sig på socialsemiotikken/den systemisk-funktionelle lingvistik.

- 4 Med den funktionelle skole forstår jeg teoridannelser som fx pragmatikken (som formuleret af fx Levinson (1983), Leech (1983) og Mey (1993)) og skoledannelser som fx tekstlingvistikken (Beaugrande & Dressler (1981)), vestkystfunktionalismen (se fx Cumming & Ono (1997)) og det brede felt af sociolingvistiske teorier (fx Kress & Hodge (1988), Fairclough (1992) og Coupland & Jaworski (1997)). Jeg betragter det funktionalistiske paradigme som en modsætning til det formalistiske, ikke det strukturalistiske paradigme. Som en konsekvens af Saussures tanker i begyndelsen af forrige århundrede (Saussure 1949) har lingvistikken siden da groft skitseret været delt i to hovedretninger, nemlig i (i) en retning, hvor fokus er på sprogets udtrykside, og hvor sproget betragtes som et autonomt system – mest almindeligt benævnt strukturalisme eller formalisme, og (ii) en retning, hvor fokus er på sprogets indholdside, og hvor sproget betragtes som et system åbent for og motiveret af eksterne påvirkninger og krav – mest almindeligt benævnt funktionalisme. Det er (jf. (i) ovenfor) en gængs foreteelse inden for lingvistikken at betragte det strukturalistiske og det formalistiske paradigme som et og det samme (jf. fx Schiffrin (1994) og Matthews (2000)). Dette er imidlertid en dybt problematisk praksis, hvilket også er tydeligt hos Leech (1983), der foreslår en skelnen mellem formalisme og funktionalisme, ikke mellem strukturalisme og funktionalisme. Denne skelnen synes mest adækvat, når man betragter Chomskys, Diks og Hallidays arbejde: Chomsky er formalist *og* strukturalist (jf. Chomsky 1965), mens Dik og Halliday er funktionalister *og* strukturalister (jf. Dik (1989) og Halliday & Matthiessen (2004)). Dik og Halliday tager begge udgangspunkt i sprogets funktioner frem for dets former, men de har et stærkt blik for sprogets strukturer (i.e. syntagmatiske kvaliteter).
- 5 Hallidays præcise ordvalg er ”basic” (jf. Halliday 1985a: 342).
- 6 *Okay Shaky, du får mit telefonnummer, hvis du kører endnu hurtigere* er et tilbud, der realiseres af en deklarativ. Hermed bryder denne ytring med den typiske sammenhæng mellem ytringsfunktion og realiserende sætningsstruktur. *Okay Shaky, du får mit telefonnummer, hvis du kører endnu hurtigere* konstituerer en ytringsfunktionel metafor (jf. Andersen & Smedegaard 2005: 348-351).
- 7 Jeg angiver ytringen som en elliptisk polarinterrogativ, idet jeg ud fra faktorer, som ikke gengives her, men er tydelige i filmversionen af dialogen, nemlig ytringens intonationsmønster og de kontekstuelle signaler, betragter ytringen som en ellipse af det (vantro) spørgsmål *Vil du køre hurtigere?*

- 8 En yderligere facet af diskussionen af, hvorvidt der er belæg for at skelne mellem ting-&-serviceydelser og information, er at forfølge et spor, som angår rimeligheden af at skelne mellem en sprogligt medieret genstand over for en sproglig genstand i en systemisk-funktionel ramme (jf. den del af citatet, hvor Halliday anfører, at "Unlike goods-&-services, which are non-verbal commodities, information is a 'commodity' which is brought into being only through language (or perhaps other semiotic systems)"). Dette spor forfølger jeg i afsnittet "Hvad betegner 'information' og 'ting-&-serviceydelser'?"
- 9 For retfærdighedens skyld skal det pointeres, at jeg kender for lidt til evolutionsbiologien til fuldt ud at vurdere rimeligheden i Hallidays udlægning og brug af den.
- 10 Spørgsmålstegnet i titlen på dette afsnit er ment som en indikation af netop dette forhold, altså at jeg har svært ved at se nogen begrundelse for kontrasten mellem ting-&-serviceydelser og information i studiet af barnets sprogindlæring.
- 11 Hallidays tese er, at børn lærer sprog mimisk, altså ved at høre modersmålet gentaget igen og igen omkring sig (jf. Halliday 1984a: 304, 306). Denne tese pointerer Wittgenstein faktisk også (Wittgenstein 1971: §1), uden dog at have samme empiriske grundlag, som Halliday har.
- 12 Halliday nævner visse steder en syvende funktion, nemlig den "informative", hvis formål er at kommunikere ny information (Halliday 1978a: 20).
- 13 Jeg har ikke fundet nogen dækkende oversættelse af "mathetic", men fordanser den til 'mathetisk'. Ifølge Halliday har han skabt ordet fra det græske "mathētikos", som betyder indlæring (personlig kommunikation, Sydney 2002).
- 14 Man kan for øvrigt spørge sig selv, om denne skelnen mellem information som noget semiotisk og ting-&-serviceydelser som noget materielt er en adækvat beskrivelsespraksis i et 'informationssamfund', hvor information ofte betragtes som temmelig konkrete ting, der kan handles med, holdes tilbage, skjules, etc.
- 15 Jeg har slettet "only", da det kan misforstås i denne sammenhæng.
- 16 Eksempelvis har Saussure (1996: 45), Bloomfield (1974: 55), Weinreich (1968: 164) og Benveniste (i Nöth 1995: 231) den opfattelse, at sproget er det overordnede semiotiske system, idet (i) sproget er det eneste semiotiske system, der omhandler alle menneskelige erfaringer ift. både den eksterne, fysiske verden og den interne, mentale verden, (ii) sproget er det semiotiske system, der kan anvendes til at ytre sig om de andre semiotiske systemer (fx billedkunst eller musik) og (iii) sproget er det eneste semiotiske system, der udelukkende er

- blevet udviklet for at være semiotisk – for at skabe betydning.
17. En udveksling af sprog gennem sprog adskiller sig fra en udveksling af ikke-sprog gennem sprog forstået på den måde, at der er forskel på om et givet semiotisk system forholder sig til sig selv eller til et andet semiotisk system, og på den måde kunne der være en pointe i at skelne mellem en sproglig sag og en ikke-sproglig sag. Ærindet med ytringsfunktioner er imidlertid ikke at beskrive sprogets udveksling af sprog, men sprogets udveksling af betydning, og da betydning findes i alle typer af semiotiske systemer, finder jeg en sådan skelnen uinteressant. Det er samtidig uhyre vanskeligt i praksis at skelne sprogligt udvekslede sager fra ikke-sprogligt udvekslede sager, idet de fleste kommunikationssituationer opstår som udvekslinger, der trækker på en mangfoldighed af semiotiske systemer.
 18. Lemkes udlægning er rimelig at anføre i denne sammenhæng, fordi hans arbejde er i overensstemmelse med den social-semiotiske hypotese om, at kultur er et socialt fænomen, og at betydning dermed er en intersubjektiv størrelse; Lemke skriver direkte, at "Meanings are collective phenomena" (Lemke 2000: 191).
 19. Malinowski står bag de aksiomatiske tanker om, hvad kultur er for en størrelse i en systemisk-funktionel sammenhæng (jf. Halliday & Hasan 1985: 6).
 20. Uden for lingvistikken finder vi i øvrigt også teoretisk belæg for, at det ikke giver mening at operere med udveksling af sager, der ikke rummer betydning: marketingteoretikeres og -praktikeres idé om 'branding' betyder, at alt kan siges at være designet (jf. Vejlgård 2004: 82). Og Olins gennemgår en række eksempler på producenter, der primært har fået succes på grund af den (semiotiske) merværdi, deres produkter tillægges, fx Rowntree, Cadbury og Lever i Storbritannien, Nestlé i Schweiz, Henkel og Leibig i Tyskland, Procter & Gamble, Heinz, Coca-Cola og Kellogg's i USA (Olins 2003: 58).